

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

СИЛАБУС

вибіркової навчальної дисципліни

МОНТЕССОРІ-ПЕДАГОГІКА **У СПЕЦІАЛЬНІЙ ОСВІТІ**

підготовки бакалавра

спеціальності 016 «Спеціальна освіта»

за спеціалізацією 016.02 Олігофренопедагогіка

освітньо-професійної програми «Корекційна психопедагогіка та логопедія»

Силабус вибіркової навчальної дисципліни «Монтессорі-педагогіка у спеціальній освіті» підготовки бакалавра галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 016 «Спеціальна освіта» (016.02 Олігофренопедагогіка), за освітньою програмою «Корекційна психопедагогіка та логопедія»

Розробники: Сергєєва Валентина Федорівна, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент

Силабус вибіркової навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, протокол № 1 від 30 серпня 2021р

Завідувач кафедри: _____ _____ Кузава І.Б

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Галузь знань 01, Освіта/педагогіка спеціальність 016 Спеціальна освіта, (016.02 олігофренопедагогіка) Освітньо-професійна програма Корекційна психопедагогіка та логопедія бакалавр	Вибіркова 7
Кількість годин 150 кредитів 5		Рік навчання 3
		Семестр 6
		Аудиторні - 54
		Лекції - 24 Практичні - 30 Лабораторні - Індивідуальні -
ІНДЗ: €		Самостійна робота 86 год.
		Консультації 10 год.
		Форма контролю: залік
Мова навчання - українська		

II. Інформація про викладача

Сергєєва Валентина Федорівна,

Вчене звання - кандидат педагогічних наук,

Науковий ступінь - доцент,

Посада: доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Контактна інформація: (0501087179, valentina.sergeeva@live.com

Дні занять - згідно електронного розкладу на сайті університету

III. Опис дисципліни

1. Анотація курсу.

Головною метою Національної доктрини розвитку освіти в Україні у XXI столітті визначено «забезпечення можливостей самовдосконалення особистості, формування інтелектуального потенціалу як найвищої цінності нації», розвиток творчих здібностей студента. Тому підготовка висококваліфікованих фахівців стає нагальною потребою української освітньої громадськості.

Реформування української педагогічної освіти висуває завдання підготовки педагогів, які володіють глибокими науковими знаннями, методичними вміннями, креативним мисленням; які у майбутній педагогічній діяльності будуть забезпечувати виховання у дітей та молоді таких якостей, як гуманізм, чесність, відповідальність, працелюбність, справедливість, ініціативність, самостійність та ін. вміння взаємодіяти та співпрацювати в колективі.

У сучасному світі надзвичайно важливого значення надається питанням розвитку, навчання й виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку. Гуманістична інтерпретація цілей спеціальної освіти полягає у тому, щоб зробити повноцінним і гідним існування таких дітей. Організовану належним чином корекційно-педагогічну, соціально-психологічну та реабілітаційну допомогу їм має надавати високоосвічений педагог-дефектолог.

Реалізація завдань підготовки педагога як свідомого, активного суб'єкта педагогічної діяльності, зокрема у галузі спеціальної освіти, пов'язана із засвоєнням студентами - майбутніми спеціальними педагогами класичної спадщини видатних педагогів, зокрема творчої спадщини відомого італійського педагога Марії Монтессорі. В останні десятиліття в українській освіті постала особлива увага до її педагогічної системи – т.з. Монтессорі-педагогіки.

Ознайомити студентів спеціальності "Спеціальна освіта" з основними складовими Монтессорі-педагогіки передбачає навчальна дисципліна "Монтессорі-педагогіка у спеціальній освіті", яка належить до циклу вибіркових навчальних дисциплін підготовки бакалавра, галузі знань 01 Освіта, спеціальності 016 Спеціальна освіта за освітньо-професійною програмою «Корекційна психопедагогіка та логопедія»

Курс є професійно-орієнтованим у системі педагогічної підготовки.

Опанування студентами навчального матеріалу з дисципліни "Монтессорі-педагогіка у спеціальній освіті" сприятиме засвоєнню концептуальних засад педагогічної системи італійського педагога як одного з найкращих надбань у світовій педагогічній теорії і практиці, формуванню у майбутніх педагогів-дефектологів власного педагогічного світогляду, практичних навичок у творчому застосуванні методичного матеріалу М. Монтессорі в умовах сучасних спеціальних та загальноосвітніх (інклюзивних) закладах освіти України.

2. Міждисциплінарні зв'язки: вивчення навчальної дисципліни "Монтессорі-педагогіка у спеціальній освіті" базується на знаннях студентів з педагогіки, психології, корекційної педагогіки, історії загальної та спеціальної педагогіки та тісно пов'язано з такими дисциплінами підготовки бакалавра спеціальності 016 Спеціальна освіта, як "Вступ до спеціальності "Спеціальна освіта"", "Вікова фізіологія з основами гігієни", "Вікова, педагогічна та спеціальна психологія", "Педагогіка інклюзивної освіти", "Педагогіка загальна з історією", "Теорія та історія корекційної педагогіки", "Логопсихологія", "Комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку дитини", "Теорія і спеціальна методика виховної роботи з дітьми із порушеннями психофізичного розвитку" та ін.

3. Мета вивчення навчальної дисципліни "Монтессорі-педагогіка у спеціальній освіті" полягає в опануванні студентами педагогічної системи М. Монтессорі, опрацюванні особливостей роботи італійського педагога з дітьми різних категорій, зокрема з тими, які мали порушення інтелектуального розвитку; визначенні перспективних напрямів творчого використання технології М. Монтессорі в сучасних спеціальних та загальноосвітніх закладах.

Силабус дисципліни передбачає такі **завдання** вивчення курсу: розгляд основних етапів формування світогляду та психолого-педагогічних поглядів М. Монтесорі; аналіз її життєвого й творчого шляху; опрацювання основних філософських ідей М. Монтесорі про природу й розвиток дітей, розуміння педагогом розвитку психіки та формування особистості дитини, психолого-педагогічних умов корекції та компенсації порушень психофізичного розвитку, що є важливим для процесу модернізації змісту спеціального навчання дітей із інтелектуальними порушеннями та удосконалення методів корекційної роботи; опанування внеску італійського психолога, педагога у розв'язання проблем навчально-виховної роботи з дітьми, які мають порушення інтелекту через призму актуальних питань сучасного розвитку національної спеціальної школи й корекційної педагогіки; визначення можливості практичного використання наукової спадщини М. Монтесорі в навчально-виховному процесі сучасних спеціальних загальноосвітніх закладів, у тому числі й закладів з інклюзивною (інтегрованою) освітою; опрацювання матеріалів з корекції вад психофізичного розвитку, що були опрацьовані й запропоновані видатним педагогом.

4. Результати навчання (компетентності).

Відповідно до освітньо-професійної програми «Корекційна психопедагогіка та логопедія» у ході вивчення навчальної дисципліни «Монтесорі-педагогіка у спеціальній освіті» у студентів необхідно сформувати **загальні і фахові (спеціальні) компетентності**, а саме:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми спеціальної та інклюзивної освіти у процесі корекційно-педагогічної, діагностико-консультативної, дослідницької та культурно-просвітницької діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій і методів дефектології і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

ЗК-4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-8. Здатність працювати в команді.

ЗК-9. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК-10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК-12. Здатність ефективно вирішувати завдання щодо збереження і зміцнення здоров'я (фізичного, психічного, соціального та духовного) як власного, так і оточуючих.

СК-1. Усвідомлення сучасних концепцій і теорій функціонування, обмеження життєдіяльності, розвитку, навчання, виховання і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами.

СК-2. Здатність до аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду становлення і розвитку спеціальної та інклюзивної освіти.

СК-3. Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.

СК-13. Здатність будувати гармонійні відносини з особами з психофізичними порушеннями, їхніми сім'ями та учасниками спільнот без упередженого ставлення до їх індивідуальних потреб.

СК-17. Здатність самостійно освоювати нові науково-педагогічні, корекційні, ергономічні та оздоровчі теорії та технології; забезпечувати фізичний розвиток,

корекцію, реабілітацію і зміцнення здоров'я осіб з особливими освітніми потребами на засадах педагогічної інноватики.

Результати навчання за дисципліною

РН1. Знати сучасні теоретичні основи спеціальної освіти відповідно до спеціалізації, застосовувати методи теоретичного та експериментального дослідження у професійній діяльності, релевантні статистичні методи обробки отриманої інформації, узагальнювати результати дослідження.

РН2. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування конкретних задач спеціальної та інклюзивної освіти.

РН5. Розуміти принципи, методи, форми та сутність організації освітньо-корекційного процесу в різних типах закладів.

РН11. Застосовувати у професійній діяльності знання про методики, технології, форми і засоби реабілітації та корекційно-розвивального навчання дітей з особливими освітніми потребами.

РН13. Володіти методиками сприяння соціальній адаптації осіб з особливими освітніми потребами, їхньої підготовки до суспільної та виробничої діяльності.

РН 18. Знати природу психічних явищ, ідентифікувати психологічні проблеми, розуміючи закономірності розвитку і функціонування психічних явищ в контексті вирішення професійних завдань у корекційній роботі з дітьми з інтелектуальними та мовленнєвими порушеннями.

РН 22. Володіння базовими уявленнями про основи філософії освіти, психології, педагогіки, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації осіб з особливими освітніми потребами; здатність брати участь у професійних дискусіях та інтерактивних обговореннях, логічно аргументуючи власну точку зору.

5. Структура навчальної дисципліни.

Навчальна програма курсу розрахована на 150 годин. Із них: аудиторних – 54 години, самостійної роботи – 86 годин, консультацій – 10 годин.

Видом контролю є *залік*. На вивчення дисципліни за вимогами кредитно-модульної системи відводиться 5 кредитів ECTS.

Навчальна дисципліна включає **три модулі**.

У межах **першого модуля** визначено **два змістові модулі**.

У **першому змістовому модулі** *"Становлення Марії Монтессорі як гуманіста освіти. Філософські основи її педагогіки"* розглядається життєвий шлях та діяльність Марії Монтессорі; становлення та розвиток її психолого-педагогічних поглядів на виховання дітей, зокрема таких, що мають порушення розумового розвитку.

Другий змістовий модуль має назву *"Основний зміст педагогічної технології М. Монтессорі. Монтессорі-педагогіка в сучасній системі освітньо-корекційної роботи"* і висвітлює особливості педагогічної системи Марії Монтессорі, теоретичну й методичну сутність і значимість її педагогіки. питання використання її ідей у сучасній практиці спеціальної освіти.

Головна спрямованість **другого модуля** (навчальний проект) полягає у

формуванні творчого розуміння і розв'язання проблем університетської освіти.

Третій модуль передбачає здійснення контролю з кожного змістового модуля з метою з'ясування рівня засвоєння студентами змісту конкретного модуля.

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	*Форма контролю - контроль на робота Бали
Змістовий модуль 1. Становлення Марії Монтессорі як гуманіста освіти. Філософські основи її педагогіки						
Тема 1. <i>Життєвий шлях та діяльність Марії Монтессорі як реформатора освіти.</i>	28	4	6	16	2	6
Тема 2. <i>Розвиток психолого-педагогічних ідей Марії Монтессорі</i>	29	4	6	17	2	6
Тема 3. <i>Розуміння М. Монтессорі особливостей фізичного та психічного розвитку дитини як базису організації освітньо-корекційної роботи</i>	31	6	6	17	2	6
Разом за модулем 1	88	14	18	50	6	18
Змістовий модуль 2. Основний зміст педагогічної технології М. Монтессорі. Монтессорі-педагогіка в сучасній системі освітньо-корекційної роботи						
Тема 4. <i>Сенсомоторне виховання дітей в педагогічній системі Марії Монтессорі. «Виховний простір» навчального закладу. Їхня теоретична і методична сутність і значимість.</i>	30	4	6	18	2	6
Тема 5. <i>Принципи, зміст і напрями побудови навчально-</i>	32	6	6	18	2	6

<i>виховного процесу за ідеями Марії Монтессорі. Її педагогічні ідеї в сучасній спеціальній та інклюзивній освіті.</i>						
Разом за модулем 2	62	10	12	36	4	12
Види підсумкових робіт (за потреби, на розсуд викладача, кафедри)						Бал
Модульна контрольна робота						60
ІНДЗ						10
Всього годин / Балів	150	24	30	86	10	100

*Форма контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач / кейсів, ІНДЗ / ІРС – індивідуальне завдання / індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР / КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

6. Завдання для самостійного опрацювання.

1. Законспекуйте праці М. Монтессорі: «Педагогічна антропологія» «Таємниця дитинства», «Абсорбуючий розум».

2. Обґрунтуйте необхідність та можливість вивчення та творчого впровадження системи М. Монтессорі у сучасну освітню практику дітей із особливими освітніми потребами.

3. Законспекуйте роботу М. Монтессорі «Космічне виховання».

4. Охарактеризуйте основні положення книг М. Монтессорі «Креативна дитина» та «Діти – інші».

5. Складіть таблицю вікової періодизації розвитку дитини в системі М. Монтессорі.

6. За М. Монтессорі існують три ступені формування волі. Дайте їм письмову характеристику:

1). Повторення дії -

2). Самодисципліна -

3). Слухняність -

7. Тезисно викладіть зміст книги М. Монтессорі «Будинок дитини. Метод наукової педагогіки».

8. Складіть таблицю дидактичних матеріалів і вправ, спрямованих на розвиток зорових, слухових, тактильних, кінестетичних, нюхових, смакових сприймань у дітей із порушеннями інтелектуального розвитку, розроблених і впроваджених М. Монтессорі.

9. Наведіть приклади «вправ практичного життя». Яке значення ці вправи відіграють у розвитку дитини?

10. Складіть таблицю щодо функцій Монтессорі-педагога у навчально-виховному процесі (за М. Головка): посередницька, керівна, навчальна, організаційна, діагностична. Дайте їх визначення.

11. Охарактеризуйте «космічне виховання» за М. Монтессорі у формі твору-есе.

Види (форми) індивідуальних науково-дослідних завдань (ІНДЗ)

Індивідуальне науково-дослідне завдання є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студентів, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Види ІНДЗ з курсу «Монтессорі-педагогіка у спеціальній освіті»:

- конспект-презентація із теми (модуля) за заданим планом;
- конспект-презентація із теми (модуля) за планом, який студент розробив самостійно;
- анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис;
- конспект першоджерела (базового дослідження з педагогіки);
- повідомлення з теми, рекомендованої викладачем;
- повідомлення з теми (без рекомендації викладача): сучасні відкриття у загальні та спеціальній педагогіці, аналіз інформації, самостійні дослідження;
- участь у створенні тематично-методичних тек, стелажів, стендів, каталогів тощо.

IV. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності: Списування під час контрольних робіт заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування та підготовки практичних завдань під час заняття.

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

V. Підсумковий контроль

Остаточна оцінка за курс розраховується наступним чином:

Види оцінювання	% від остаточної оцінки
Змістовий модуль 1. <i>Становлення Марії Монтессорі як гуманіста освіти. Філософські основи її педагогіки</i> (усне опитування, тести, завдання)	18
Модульна контрольна робота – тематичні питання, завдання, що потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отриманні знання і застосовувати їх під час розв’язання практичних задач	30
Змістовий модуль 2. <i>Основний зміст педагогічної технології М. Монтессорі. Монтессорі-педагогіка в сучасній системі освітньо-корекційної роботи</i> (усне опитування, тести, завдання)	12
Модульна контрольна робота – тематичні питання, завдання, що потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отриманні знання і застосовувати їх під час розв’язання практичних задач	30
ІНДЗ	10
Всього:	100

Система поточного й підсумкового контролю знань

Навчальні досягнення студентів із дисципліни "Монтессорі-педагогіка у спеціальній освіті" оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов’язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів здійснюється з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на практичних заняттях, виконання самостійної роботи, модульну контрольну роботу. Творчі завдання самостійної роботи, які виконує студент за визначеною тематикою, обговорюються та захищаються на практичних заняттях.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ☐ своєчасність виконання навчальних завдань;

- ☐ повний обсяг їх виконання;
- ☐ якість виконання навчальних завдань;
- ☐ самостійність виконання;
- ☐ творчий підхід у виконанні завдань;
- ☐ ініціативність у навчальній діяльності.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється з використанням роздрукованих завдань, тестів або в режимі комп'ютерної діагностики.

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених ОПП, за якою він навчається. Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як освітньому компоненту в цілому, так і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, курсовій роботі (проєкту), контрольній роботі тощо, які передбачені програмою (силабусом) навчальної дисципліни (ПОЛОЖЕННЯ про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у ВНУ імені Лесі Українки <https://vnu.edu.ua/uk/normativno-pravova-baza>).

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 - 81	Добре
67 -74	Задовільно
60 - 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

Критерії оцінювання

90-100 балів ("відмінно") ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.

82-89 балів ("дуже добре") ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. У відповіді студента наявні неточності або незначні помилки.

75-81 балів ("добре") ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. У відповіді студента наявні помилки.

67-74 балів ("задовільно") ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, що визначається як задовільний й на основі якого може відбуватися подальше навчання і майбутня фахова діяльність, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх за допомогою викладача.

66-60 балів ("достатньо") ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі значні помилки у виконанні практичних завдань, студент здатен усунути їх за допомогою викладача з утрудненням.

59-1 балів ("незадовільно") виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка "незадовільно" ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна:

1. Андрушко Л., Єфімова С. Львів-Мюнхен. Навчання дітей методами Марії Монтессорі. *Психолог*. 2004. № 17. С. 30.
2. Байд В. Система Монтессорі: Историко-критический анализ системы. М. : Мир, 1925. 178 с.
3. Бондар В.І. Проблеми корекційного навчання у спеціальній педагогіці : Навч. посіб. К.: Наш час, 2005. 176 с.
4. Борисова З., Семернікова Р. Спадщину Марії Монтессорі – сучасним дошкільним закладам. *Дошкільне виховання*. 1996. № 5. С. 14–15.
5. Глазунова Л. Золоті зерна "буржуазної" педагогіки зійшли і на нашому ґрунті: Школа Монтессорі. *Освіта*. 1993. 8 квітня. С. 4.
6. Глазунова Л. "Чистий тип" з національними ознаками: Школа Монтессорі. *Освіта*. 1993. 16 квітня. С. 15.
7. Городня О. Без покарань і заохочень вчать діти в єдиному поки що в Україні навчальному закладі – школі Монтессорі. *Сім'я*. 1997. №2. С. 11–12.

8. Горюнова В.З. Асоціація Монтессорі-вчителів України. *Українська освіта. Чому Марія Монтессорі?* / За загал. ред.: Б.М. Жебровського; упоряд. і літ. ред.: Н.П. Марченко / . К.: КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2003. С. 28–30.
9. Горюнова В.З. Розвиток волі у дитини. *Вісник / Асоціація Монтессорі-вчителів України*; Упоряд.: В.З. Горюнова, Т.П. Михальчук. К.: Школяр. 2001. Вип. 6. С. 3–7.
10. Дичківська І.М. Індивідуальне виховання дітей дошкільного віку в педагогічній спадщині М. Монтессорі: Автореф. дис. ...канд. пед. наук: Одеса, 1996. 24 с.
11. Дичківська І.М. Через свободу і самостійність: розвиток індивідуальності дитини в теорії і практиці М. Монтессорі. *Дошкільне виховання*. 1993. No 5. С. 6.
12. Дичківська І.М., Поніманська Т.І. Вправи у соціальній поведінці дітей за системою М. Монтессорі : Навч. по-сібник для студ. Рівненський держ. пед. ін-т. Рівне, 1999. 57 с.
13. Дичковская И.Н., Пониманская Т.И. Воспитание для жизни: образовательная система М.Монтессори / За ред. К.Е. Сумнительного. М. : Изд-во Московского Монтессори-центра, 1996. 115с.
14. Жебровський Б. Українська модель школи Марії Монтессорі. *Початкова школа*. 2005. No 5. С. 42–44.
15. Жебровський Б. Українська модель школи Марії Монтессорі. *Вісник / Асоціація Монтессорі-вчителів України*; Упоряд.: В.З. Горюнова, Т.П. Михальчук. К. : Виробничо-видавниче підприємство "Компас" Міністерства освіти України, 1997. Вип. 1. С. 6–7.
16. Жебровський Б. Українська освіта ХХІ століття. Чому Марія Монтессорі? (з виступів на міжнародних конференціях у березні /липні 2000 р. в Нью-Йорку та Римі). *Українська освіта. Чому Марія Монтессорі?* / За заг. ред.: Б.М. Жебровського; упоряд. і літ. ред.: Н.П. Марченко / . К. : КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2003. С.3–8.
17. Жидкова Е. Первые шаги в педагогике М. Монтессори. *Дошкольное воспитание*. 1995. No 9. С. 86.
18. Жидкова Е. Первые шаги в педагогике М. Монтессори. *Дошкольное воспитание*. 1995. No 9. С. 86.
19. Замский Х.С. История олигофренопедагогики: Учеб. пособие для студентов дефектол. фак. пед. ин-тов. М.: Просвещение, 1974. 392 с.
20. Запорожец А.В. Избранные психологические труды. В 2-х т. М.: Педагогика, 1986. Т. 1. 316 с.
21. Запорожец А.В. Познавательные процессы: ощущения и восприятия / Под ред. Запорожца А.В. М.: Педагогика, 1982. 336 с.
22. Земченкова М. Марія Монтессорі. Педагог, психолог, гуманіст. *Психолог*. 2004. No 17. С. 31–32.

23. Золотоверх В.В. Історичні аспекти розвитку спеціальної освіти в зарубіжній практиці (кінець XIX – початок XXст.). *Дефектологія*. 2002. № 2. С. 50–53.
24. Золотоверх В.В. Нариси з історії спеціальної дошкільної педагогіки.: Монографія. К.: Наук. світ, 2004. 196 с.
25. Ільченко А.М. Гуманістичні ідеї Марії Монтессорі і спеціальна педагогіка. *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі* : Науково-метод. зб.: Вип.6 / За ред. В.І. Бондаря, В.В. Засенка. К. : 2005. С. 42–45.
26. Ільченко А.М. Особистісно-орієнтований підхід до виховання у педагогічній спадщині М. Монтессорі. *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі* : Наук.-метод. зб.: Вип.8. Т. I / За ред. В.І. Бондаря, В.В. Засенка. К., 2006. С. 94–97.
27. Ільченко А.М. Розвиток мовлення у дітей з обмеженими розумовими можливостями за системою М. Монтессорі. *Імідж сучасного педагога. Спеціальна педагогіка: теорія і практика логопедії*. 2005. № 6–7 (55–56). С. 77–78.
28. Ільченко А.М. Розуміння «виховного простору» за М. Монтессорі для створення нових педагогічних технологій у спеціальній школі. *Актуальні проблеми спеціальної психології та педагогіки*. Збірник наукових праць. Херсон, 2005. С. 70–75.
29. Ільченко А.М. Становлення особистості Марії Монтессорі як гуманіста освіти. *Дефектологія*. 2005. № 4. С. 41–43.
30. Ільченко А.М. Філософські аспекти гуманістичної педагогіки Марії Монтессорі. *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі* : Наук.-метод. зб.: Вип.7 / За ред. В.І. Бондаря, В.В. Засенка. К. : Наук. світ, 2006. С. 27–30.
31. Кравець Н.О. Формування незалежності в педагогічній системі Марії Монтессорі. *Вісник / Асоціація Монтессорі-вчителів України*; Упоряд.: В.З. Горюнова, Т.П. Михальчук. К., 1998. Вип. 3. С. 27–30.
32. Малишко М.В. Монтессорі – ключ до світу. Методичний посібник для працівників дошкільних закладів, вчителів початкових класів. Тернопіль: МП "Мальва-ОСО", 1998. 48 с.
33. Метод научной педагогики Марии Монтеessori / Составители и редакторы книги Борисова З.Н., Семерникова Р.А. К., 1993. 144 с.
34. Михальчук Т. Філософський аспект гуманістичної педагогіки Марії Монтессорі. *Вісник / Асоціація Монтессорі-вчителів України*; Упоряд.: В.З. Горюнова, Т.П. Михальчук. К. : "КОМПАС", 1997. Вип. 2. С. 5–11.
35. Михальчук Т.П. Життя Марії Монтессорі. *Вісник / Асоціація Монтессорі-вчителів України*; Упоряд.: В.З. Горюнова, Т.П. Михальчук. К., 1998. Вип. 1. С.11–14.

36. Монтессори М. Арифметика в детском саду: с рис. и табл.: Пер. с итал. Ю.И. Фаусек. Петроград: Начатки знаний, 1922. 48 с.
37. Монтессори М. Значение среды в воспитании. *Частная школа*. 1995. No 4. С.122–127.
38. Монтессори М. Метод научной педагогики, применяемый к детскому воспитанию в домах ребенка: Пер. со 2-го итал., исправ. и дополн. изд. с предисл. И.М. Соловьева. Изд. 4-е. М. : Задруга, 1920. 210 с.
39. Монтессори М. О принципах моей школы: Пер. с англ. В. Златопольского. *Учительская газета*. 1992. 4 августа. С. 4.
40. Монтессори М. Помоги мне это сделать самому / Сост., вступ. Статья М.В. Богуславский, Г.Б. Корнетов. М. : Издат. Дом "Карапуз", 2001. 272 с.
41. Монтессори М. Разум ребенка (главы из книги). М.: Крааль, 1997. 176 с.
42. Монтессори М. Самовоспитание и самообучение в начальной школе. К., 1995. 108 с.
43. Монтессори Мария. Дом ребенка. Метод научной педагогики: Пер. с итал. С.Г. Займовского. СПб: Гомель, 1993. 336 с.
44. Монтессори-материал. Часть 1. Школа для малышей / Российский Монтессори-Центр: Изд. "Мастер", 1992. 80 с.
45. Монтессори М. Керівництво до мого методу. *Дитячий садок*. 2002. No34 (178). С.4–6.
46. Мостова Т. Українська модель школи-Монтессорі. *Сільська школа*. 2005. No 27–28. С.6.
47. Педагогика Марии Монтессори. Курс лекций. Ч.2. М., 1993. 80 с.
48. Педагогика Марии Монтессори. Курс лекций. Интродукция. М.: Изд-во "РОУ" и Образовательного центра Марии Монтессори, 1992. 69 с.
49. Прибильська Н.В. Матеріал Монтессорі. *Вісник / Асоціація Монтессорі-вчителів України*; Упоряд.: В.З. Горюнова, Т.П. Михальчук. К. : Школяр.1999. Вип. 5. С. 18–27.
50. Прибильська Н.В. Основи ключових курсів педагогіки Марії Монтессорі. *Українська освіта. Чому Марія Монтессорі?* / За заг. ред.: Б.М. Жебровського; упоряд. і літ. ред.: Н.П. Марченко/ К.: КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2003. С. 106–116.
51. Прибильська Н.В. Метод спостереження – основний інструмент роботи вчителя Монтессорі. *Вісник / Асоціація Монтессорі-вчителів України*; Упоряд.: В.З. Горюнова, Т.П. Михальчук. К. : Школяр. 1999. Вип. 4. С. 34–38.
52. Сенсорное воспитание дошкольников / Под ред. А.В. Запорожца и А.П. Усовой. М. : АПН РСФСР, 1963. 228 с.
53. Синьов В. Корекційна психопедагогіка у системі педагогічних наук. *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у*

- спеціальній школі: Наук.-метод. зб.: Вип. 8. Т. I / За ред. В.І. Бондаря, В.В. Засенка. К., 2006. С. 154–160.*
54. Сисоєва С.О., Соколова І.В. Нариси з історії розвитку педагогічної думки: Навчальний посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2003. 308 с.
55. Стрюк К. Система Марії Монтессорі – нове чи старе? *Дошкільне виховання*. 1996. № 3. С.10–11.
56. Супрун Н.О. Основні тенденції розвитку олігофренопедагогіки кінця 20-х початку 30-х р.р. ХХ ст. *Нові технології навчання: Наук.-метод. зб. / Кол. авт. К. : Наук.-метод. центр вищої освіти, 2005. Вип. 40. С.130–140.*
57. Хейнсток Елізабет. Основи Монтессорі (вибрані сторінки). *Українська освіта. Чому Марія Монтессорі? / За заг. ред.: Б.М. Жебровського; упоряд. і літ. ред.: Н.П. Марченко/ К. : КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2003. С. 45–57.*

Додаткова :

1. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник Харків : Вид-во "Ранок", 2019. 304 с.
2. Коршунова Т.Л. Ідеї Марії Монтессорі на Полтавщині. *Українська освіта. Чому Марія Монтессорі? / За заг. ред.: Б.М. Жебровського; упоряд. і літ. ред.: Н.П. Марченко/ К. : КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2003. С. 31–33.*
3. Кулачківська С.Є. Провідні детермінанти психічного розвитку дитини. *Дошкільне виховання*. 1997. № 2. С.4–8.
4. Липа В.А. Основы коррекционной педагогики: [учебное пособие]. Донецк: Лебедь, 2002. 327 с.
5. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: [підручник]. Частина I. Загальні основи корекційної психопедагогіки (олігофренопедагогіки). К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. 238 с.

Інтернет-ресурси:

1. Мартинчук О.В., Маруненко І.М., Луцько К.В. Спеціальна педагогіка: нав.посіб. для студентів вищ.навч.закладів. К.: Київ, ун-т ім. Бориса Грінченка, 2017. 364. с.
http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/23200/1/O_Martynchuk_I_Marunenko_K_Lutsko_O_Taran_T_Melnichenko_T_Yezhova_SP_KSPKIO_IL.pdf7
2. <http://osvita.ua> Освітній портал "Освіта.UA".
3. <http://znannya.info> Інформаційний портал "Знання".
4. <http://lib.iitta.gov.ua/view/divisions/ins=5Fspe=5Fped> / Електронна бібліотека Інституту спеціальної педагогіки і психології ім. М. Ярмаченка.

До Силабусу також готуються матеріали навчально-методичного комплексу:

- навчальний контент (конспекти, розширені плани лекцій або презентації);
- плани практичних занять;
- питання, тести, задачі, завдання або кейси для поточного та підсумкового контролю;
- завдання (питання, тести) для модульних контрольних робіт (МКР) / Завдання (інструменти) для оцінки результатів навчання з навчальної дисципліни.